

Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Performans Standartlarına Genel Bakış

1. IFC'nin risk yönetimi yaklaşımının ayrılmaz bir parçası olan Sürdürülebilirlik Çerçevesi, IFC'nin sürdürülebilir kalkınmaya yönelik stratejik taahhüdünü ortaya koyar. Sürdürülebilirlik Çerçevesi, IFC'nin Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası ve Performans Standartları ile Bilgiye Erişim Politikasından oluşur. Çevresel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikası, IFC'nin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin taahhütlerini, rollerini ve sorumluluklarını tanımlar. Bilgiye Erişim Politikası ise IFC'nin faaliyetlerindeki şeffaflık ve iyi yönetim taahhüdünü yansıtır ve IFC'nin yatırım ve danışmanlık hizmetleri hakkında kamuoyunu bilgilendirme yükümlülüklerini içerir. Performans Standartları, risk ve etkilerin belirlenmesinde müşterilere yol göstermenin yanı sıra, proje faaliyetleri açısından müşterinin paydaş katılımını sağlama ve kamuoyunu bilgilendirme yükümlülükleri dahil, sürdürülebilir faaliyet için risk ve etkilerin engellenmesi, hafifletilmesi ve yönetilmesine yardımcı olmayı amaçlar. IFC gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlarda (finansal aracı kuruluşlar yoluyla sağlanan proje finansmanı ve kurumsal finansman dahil) daha çok kalkınma fırsatı yaratılabilmesi için, müşterilerin çevresel risk ve etkilerin yönetilmesinde Performans Standartlarını uygulamasını şart koşar. IFC, genel kalkınma hedeflerine ulaşabilmek amacıyla iş faaliyetlerine yön verirken Sürdürülebilirlik Çerçevesini diğer strateji, politika ve girişimlerle birlikte uygular. Performans Standartları başka finansal kuruluşlar tarafından da uygulanabilir.

2. Müşteriler¹, IFC'nin gerçekleştirildiği yatırım süresince aşağıdaki sekiz Performans Standardını uygulamak zorundadır:

- Performans Standardı 1: Çevresel ve Sosyal Risk ve Etkilerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi
- Performans Standardı 2: İş ve Çalışma Koşulları
- Performans Standardı 3: Kaynak Verimliliği ve Kirliliğin Önlenmesi
- Performans Standardı 4: Toplum Sağlığı, Güvenliği ve Emniyeti
- Performans Standardı 5: Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme
- Performans Standardı 6: Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi
- Performans Standardı 7: Yerli Halklar
- Performans Standardı 8: Kültürel Miras

3. Performans Standardı 1, (i) projelerin çevresel ve sosyal etki, risk ve fırsatlarını belirlemek için kapsamlı bir değerlendirme yapmanın, (ii) projeye ilişkili bilgileri kamuoyuna açıklayarak ve yerel toplulukları doğrudan etkileyen konularda onlara danışarak etkili katılım sağlamanın, (iii) proje süresince müşterinin çevresel ve sosyal performansını yönetmesinin önemini ortaya koyar. Performans Standartları 2-8; çalışanlar, Etkilenen Topluluklar ve çevre açısından risk ve etkileri engellemek, en aza indirmek ve artık etkilerin söz konusu olduğu durumlarda, bu risk ve etkileri tazmin/telafi etmeye yönelik hedefleri ve şartları içerir. Değerlendirme kapsamında bütün çevresel ve sosyal risk ile potansiyel etkilerin dikkate alınmasının gerekli olmasıyla birlikte, Performans Standartları 2-8, özel önem verilmesi gereken potansiyel çevresel ve sosyal risk ve etkileri tanımlar. Müşteriler, çevresel veya sosyal risk ve etki tespit etmeleri halinde Performans Standardı 1'e uygun olarak oluşturdukları Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi yoluyla bu risk ve etkileri yönetmek zorundadır.

¹ Performans Standartlarında kullanılan "müşteri" terimi, projenin yapısı ve finansman türüne göre, finanse edilen projenin yürütülmesi ve işletilmesinden sorumlu olan tarafı veya finansmandan yararlanan tarafı genel olarak ifade eder. "Proje" terimi, Performans Standardı 1'de tanımlanmıştır.

4. Performans Standardı 1, çevresel ve sosyal risk ve etkilerin söz konusu olduğu bütün projeleri kapsar. Projenin koşullarına göre, başka Performans Standartları da geçerli olabilir. Performans Standartları birlikte okunmalı ve gerektiğinde ilgili Performans Standardına başvurulmalıdır. Performans Standartlarında yer alan 'şartlar' bölümü, paragraflarda öngörülen sınırlamalarda aksi belirtilmedikçe, proje kapsamında finanse edilen bütün faaliyetler için geçerlidir. Finansman kaynağı fark etmeksizin, müşterilerin Performans Standardı 1 doğrultusunda oluşturdukları Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemini bütün proje faaliyetlerine uygulamaları teşvik edilir. İklim değişikliği, toplumsal cinsiyet, insan hakları ve su gibi birbiriyle iç içe geçen konular birden fazla Performans Standardında ele alınmıştır.

5. Müşteriler, Performans Standartlarında öngörülen şartların yanı sıra, projenin gerçekleştirildiği ülkenin devletler hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini uygulayan kanunları dahil, iç hukuka uymak zorundadır.

6. Dünya Bankası Grubu'nun Çevre, Çalışan Sağlığı ve Güvenliği (ÇÇSG) Kılavuzları uluslararası iyi sektör uygulamalarıyla ilgili genel ve sektöre özel örnekler içeren teknik başvuru kaynaklarıdır. IFC, proje değerlendirmesi aşamasında teknik bilgi kaynağı olarak ÇÇSG Kılavuzlarından yararlanır. ÇÇSG Kılavuzları, IFC'nin uygun gördüğü ve makul maliyetlerle mevcut teknolojiler kullanılarak yeni kurulan tesislerde ulaşılabilecek performans düzeyleri ve ölçümlerini içerir. IFC'nin finanse ettiği projelerde, ÇÇSG Kılavuzlarının mevcut tesislerde uygulanması için tesise özel hedefler ve hedeflere ulaşılması için uygun bir takvim belirlenmesi gerekebilir. Çevresel değerlendirme sürecinde alternatif (daha yüksek veya düşük) performans düzeyleri veya ölçümleri önerilebilir. IFC'nin de uygun görmesi halinde, bu düzeyler projeye veya tesise özgü şartlar haline gelir. Genel ÇÇSG Kılavuzu, birbiriyle iç içe geçen ve bütün sektörlerde uygulanabilen çevre, sağlık ve güvenlik konularına ilişkin bilgiler içerir. İlgili sektör kılavuzu veya kılavuzlarıyla birlikte kullanılmalıdır. ÇÇSG Kılavuzları dönemsel olarak güncellenebilir.

7. Projenin gerçekleştirildiği ülkedeki düzenlemelerin ÇÇSG Kılavuzlarında belirtilen performans düzeyleri ve ölçümlerinden farklı olması halinde, hangi düzenleme daha bağlayıcı ise projede o düzenlemeye uyulması beklenir. Projenin kendine özgü koşullarından dolayı daha az bağlayıcı performans düzey veya ölçümlerinin söz konusu olması halinde, önerilen alternatiflerin tesis için yapılan çevresel değerlendirme kapsamında, eksiksiz ve ayrıntılı bir şekilde gerekçelendirilmesi gereklidir. Gerekçeler, önerilen alternatif performans düzeyinin insan sağlığını ve çevreyi koruduğunu kanıtlayabilmelidir.

8. Sekiz Performans Standardı için ayrı ayrı hazırlanan Kılavuz Notları ve bu notlara ek olarak Finansal Aracı Kuruluşlara İlişkin Açıklama Notu, müşterilerin proje performanslarını arttırabilmeleri için başvurabilecekleri kaynaklar, Performans Standartlarında öngörülen şartlar ve iyi sürdürülebilirlik uygulamaları konusunda yol gösterir. Söz konusu Kılavuz Notları/Açıklama Notları dönemsel olarak güncellenebilir.

Giriş

1. Performans Standardı 7, bir ülkedeki ana toplumlardan farklı kimliklere sahip sosyal gruplar olarak tanımlanan Yerli Halkların (Indigenous Peoples tanımı için 5.maddeye bakınız) bir nüfus içindeki en çok dışlanan ve hassas grupları oluşturduğu düşüncesinden hareketle hazırlanmıştır. Genelde, ekonomik, sosyal ve hukuki statüleri araziler, doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki haklarını ve çıkarlarını savunmalarını ve ayrıca, kalkınmaya katılmaları ve kalkınmadan yararlanmalarını da kısıtlayabilir. Yerli Halklar, toprakları ve kaynakları değiştirildiği, önemli derecede bozulduğunda veya isgal edildiğinde özellikle zayıf duruma düşerler. Dilleri, kültürleri, dinleri, manevi inançları ve kurumları da tehdit altında olabilir. Bunun sonucunda, Yerli Halklar, diğer topluluklara kıyasla projenin geliştirilmesiyle ilişkili olumsuz etkilere daha açık ve hassas duruma düşebilir. Bu hassasiyet kimlikleri, kültürleri ve doğal kaynaklara dayalı geçim kaynaklarını kaybetmelerine, yoksulluk ve hastalık riskine maruz kalmalarına yol açabilir.

2. Özel sektör projeleri, Yerli Halkların proje faaliyetlerine katılmaları ve bu faaliyetlerden yararlanmalarına fırsat sağlayarak ekonomik ve sosyal kalkınmadan yararlanmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca, kalkınma ortakları olarak, faaliyetleri ve girişimleri yaygınlaştırarak ve yöneterek sürdürülebilir kalkınmada rol oynayabilirler. Yerli Halkların sorunlarını yönetmede genelde devletler merkezi bir rol oynar ve müşteriler, faaliyetlerinin risk ve etkilerini yönetmek için sorumlu kurumlarla işbirliği yapmalıdır.¹

Amaçlar

- Kalkınma sürecinin Yerli Halkların insan hakları, onuru, hedefleri, kültürü ve doğal kaynaklara dayalı geçim kaynaklarına tam saygı göstermesini sağlamak.
- Projelerin Yerli Halk toplulukları üzerindeki olumsuz etkilerini öngörmek ve ortadan kaldırmak, ortadan kaldırılamadığı durumlarda söz konusu etkileri en aza indirmek ve/veya tazmin etmek.
- Kültürel açıdan uygun bir şekilde, sürdürülebilir kalkınmanın Yerli Halklara sağladığı yararları ve fırsatları arttırmak.
- Proje süresince, projeden etkilenen Yerli Halklarla Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılıma (ICP Informed Consultation and Participation) dayalı bir ilişki kurmak ve sürdürmek.
- Bu Performans Standardında belirtilen koşullar varsa, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını (FPIC Free, Prior, and Informed Consent) almak.
- Yerli Halkların kültür, bilgi ve uygulamalarına saygı göstermek ve onları korumak.

Uygulama Alanı

3. Bu Performans Standardının uygulama alanı, çevresel ve sosyal risk ve etkileri belirleme sürecinde tespit edilir. Bu Performans Standardında öngörülen şartları yerine getirmek için gereken faaliyetler, Performans Standardı 1'de açıklanan müşterinin Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemiyle yönetilir.

¹ Müşteriler, bu Performans Standardındaki şartları yerine getirmenin yanı sıra, projenin gerçekleştirdiği ülkede devletler hukukuna göre yükümlülüklerini uygulayan kanunlar dahil, yürürlükteki kanunlara uymak zorundadır.

4. “Yerli Halklar” teriminin genel kabul gören bir karşılığı yoktur. Farklı ülkelerde Yerli Halkları ifade etmek için “Yerli etnik azınlıklar,” “aborijinler,” “dağ kabileleri,” “azınlık uluslar,” “gruplandırılmış kabileler,” “ilk uluslar” veya “kabile grupları” gibi terimler kullanılabilir.

5. Bu Performans Standardındaki “Yerli Halklar” terimi, aşağıdaki özellikleri farklı derecelerde taşıyan, sosyal ve kültürel açıdan belirgin farklara sahip grupları tanımlamak amacıyla kullanılan genel bir terimdir:

- Bir kişinin, farklı ve kendine özgü bir yerli kültürle kendini özdeşleştirme ve başkalarının da bu kimliği kabul etmesi;
- Proje alanı içindeki farklı coğrafi habitatlara veya atadan kalma bölgelere ve bu habitat ve bölgelerdeki doğal kaynaklara toplu bağlılık bulunması;
- Yaygın toplum veya kültürden farklı geleneksel, kültürel, ekonomik, sosyal veya siyasi kurumlara sahip olması; veya
- Yaşadıkları ülke veya bölgenin resmi dil veya dillerinden farklı ve kendine özgü bir dil veya lehçe kullanılması.

6. Bu Performans Standardı, grup veya topluluk olarak kimliklerini oluşturan farklı habitatlara veya atadan kalma bölgelere ve bu alanlardaki doğal kaynaklara toplu bağlılığı devam eden Yerli Halk toplulukları ve gruplarını kapsar. Ayrıca, ilgili grup üyeleri hayattayken zorla yerinden çıkarılma, çatışma, devletin yeniden yerleştirme programları, arazilerinin kamulaştırılması, doğal afetler ve bu bölgelerin kentsel alanlara dahil edilmesinden dolayı proje alanındaki farklı habitatlara veya atadan kalma bölgelere toplu bağlılığını yitirmiş topluluk ve grupları da kapsayabilir.

7. Müşteri, bu Performans Standardı kapsamında belirli bir grubun Yerli Halk sayılıp sayılmadığını tespit etmek için yetkin profesyonellere danışmak zorunda kalabilir.

Şartlar

Genel

Olumsuz Etkilerin Engellenmesi

8. Müşteri, çevresel risk ve etkileri değerlendirme süreci yoluyla, projenin etki alanında bulunan ve projeden etkilenebilecek bütün Yerli Halk topluluklarını ve onları doğrudan ve dolaylı etkilemesi beklenen ekonomik, sosyal, kültürel (kültürel miras dahil²) ve çevresel etkilerin niteliği ve boyutunu belirleyecektir.

9. Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları üzerindeki olumsuz etkilerden mümkün mertebe kaçınılmalıdır. Alternatifler değerlendirildiği halde olumsuz etkilerden kaçınmak mümkün değilse, müşteri, etkilerin niteliği ve boyutunun yanı sıra Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının hassasiyetlerini dikkate alarak kültürel açıdan uygun bir şekilde bu etkileri azaltacak, düzeltecek ve/veya tazmin edecektir. Müşterinin önerdiği faaliyetler, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukların Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılımı sağlanarak oluşturulacaktır. Bu faaliyetler Yerli Halklar Planı veya Yerli Halklara özel bölümler içeren daha geniş çaplı bir topluluk kalkınma planı gibi sureye bağlı bir plan çerçevesine yerleştirilecektir.³

² Kültürel mirasın korunması için öngörülen ek şartlar Performans Standardı 8'de verilmiştir.

³ Uygun planın belirlenmesi için yetkin profesyonellerden destek alınması gerekebilir. Yerli Halklar daha geniş bir Etkilenen Topluluğun parçası olduğunda topluluğa yönelik kalkınma planı oluşturmak daha uygun olabilir.

Katılım ve Rıza

10. Müşteri, Performans Standardı 1'de öngörüldüğü üzere, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları ile bir katılım süreci başlatacaktır. Katılım süreci, kültürel açıdan uygun bir şekilde paydaş analizi ve katılım planlaması, kamuoyunu bilgilendirme, istişare ve katılımdan oluşur. Ayrıca, bu süreçte:

- Yerli Halkların temsilci organ ve kuruluşları (örneğin, ihtiyar meclisi veya köy heyeti gibi) ve Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının üyeleri yer alacak;
- Yerli Halklara karar verme süreçleri için yeterli süre tanınacaktır.⁴

11. Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, arazilerinin ve doğal ve kültürel kaynaklara erişimlerinin kaybedilmesi, devredilmesi veya sömürülmesinden dolayı özellikle hassas duruma düşebilir.⁵ Bu hassasiyeti dikkate alarak müşteri, bu Performans Standardındaki Genel Şartlara ek olarak 13.-17. paragraflarda öngörülen durumlarda Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza projenin tasarımı, uygulanması ve Yerli Halk toplulukları üzerindeki etkilerden beklenen sonuçları için de geçerlidir. Müşteri, bu durumların varlığında projenin risk ve etkilerini belirlemeye yardımcı olmak için dış uzmanlarla çalışacaktır.

12. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için evrensel bir tanım yoktur. Performans Standartları 1, 7 ve 8'de kullanılan "Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza" bu paragrafta açıklanan anlamı taşır. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza, Performans Standardı 1'de açıklanan Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci üzerine kuruludur ve devamı niteliğindedir. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza, müşteri ile Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları arasında iyi niyete dayalı müzakereler yoluyla elde edilecektir. Müşteri, (i) Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları ile müşteri arasında karşılıklı kararlaştırılan süreci ve (ii) müzakereler sonucunda tarafların vardığı mutabakatı belgelendirecektir. Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için görüş birliğine varılmış olması şart değildir, topluluk içerisinde ayrı düşüncede olan birey veya gruplar olsa da bu rıza alınabilir.

Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza Gerektiren Durumlar

Geleneklere Dayalı Mülkiyet veya Örfî Kullanımın Bulunduğu Arazi ve Doğal Kaynaklar Üzerindeki Etkiler

13. Genelde Yerli Halkların arazileri ve ilgili doğal kaynaklarla yakın bağları vardır.⁶ Cogunlukla, bu tür arazilerde geleneklere dayalı mülkiyet veya örfî kullanım söz konusudur.⁷ Yerli Halklar, bu araziler için iç hukukta tanınan yasal mülkiyet hakkına sahip olmayabilir. Ancak, kimlik ve topluluklarını tanımlayan geçim kaynakları veya kültürel, törensel ve manevî amaçlar için mevsimsel veya dönemsel olarak bu arazileri kullandıkları kanıtlanabilir ve belgelendirilebilir.

⁴ Kendi içlerinde karar alırken, kararlar genelde toplu olarak alınmakla birlikte her zaman bu durum geçerli olmayabilir. Toplulukların içinde farklı görüşte olan gruplar olabilir ve alınan kararlara karşı çıkabilirler. İstişare süreci bu gibi dinamikleri dikkate alarak toplulukların kendi içlerindeki karar verme süreçleri için yeterince zaman tanımalıdır. Böylece, ilgili katılımcıların çoğunluğu tarafından kabul edilen kararların alınması sağlanır.

⁵ Bu Performans Standardında adı geçen kültürel değerlere sahip doğal kaynaklar ve doğal alanlar, Performans Standardı 6'da açıklanan ekosistem tedarik hizmetleri ve kültürel hizmetlerle aynıdır.

⁶ Örneğin, deniz ve su kaynakları, odun ve odun dışı orman ürünleri, tatlı su, tıbbi bitkiler, avlanma ve toplanma alanları, otlatma ve ekim alanları. Bu Performans Standardında adı geçen doğal kaynak varlıkları, Performans Standardı 6'da açıklanan ekosistem tedarik hizmetleriyle aynıdır.

⁷ Yasal mülkiyetin söz konusu olduğu arazilerin satın alınması ve/veya kiralanmasına ilişkin hususlar Arazi Alımları ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme başlıklı Performans Standardı 5'te verilmiştir.

14. Müşteri, Yerli Halkların geleneksel mülkiyeti veya örfi kullanımı olan arazilerde projeyi gerçekleştirmeyi veya bu arazilerdeki doğal kaynakları ticari açıdan kullanmayı önerirse ve olumsuz etkilerin⁸ oluşması bekleniyorsa, aşağıdakileri adımları izleyecektir:

- Proje için önerilen arazinin kullanılmasını engellemek veya kullanılacak alanı azaltmak için yapılan çalışmaları belgelendirecek;
- Yerli Halklar için önemli doğal kaynaklar ve doğal alanlar⁹ üzerindeki etkileri engellemeye veya azaltmaya yönelik çalışmaları belgelendirecek;
- Araziyi satın almadan veya kiralamadan önce mülkiyete ilişkin çıkarları ve geleneklere dayalı kaynak kullanımını tespit edecek ve değerlendirecek;
- Yerli Halkların araziye ilişkin hak taleplerine hanelerinden Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına ait kaynak kullanımını değerlendirecek ve belgelendirecek.¹⁰ Arazi ve doğal kaynak kullanımına ilişkin değerlendirmede özellikle kadınların bu kaynakların yönetimi ve kullanımındaki rolü olmak üzere bütün cinsiyetler dikkate alınmalıdır;
- Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarını örfi kullanım hakları dahil, arazi kullanımı için iç hukukta tanınan hakları konusunda bilgilendirecek;
- Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına ait arazi ve doğal kaynakların ticari amaçlarla geliştirilmesi durumunda onları tazmin edecek, gerekli kanuni prosedürleri işletecek ve kültürel açıdan uygun sürdürülebilir kalkınma fırsatları sağlayacaktır. Bunlar:
 - Uygun olduğunda, nakit tazminat yerine araziye dayalı tazminat veya aynı tazminat vermek.¹¹
 - Doğal kaynaklara erişimin devam etmesini sağlamak, eşdeğer yeni kaynakları belirlemek veya, son seçenek olarak, arazi alımından bağımsız olarak projeden dolayı araziye erişimin ve doğal kaynakların kaybedilmesi halinde, tazminat vermek ve alternatif geçim kaynakları tespit etmek.
 - Müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının kimliği ve geçim kaynağı için vazgeçilmez olan doğal kaynakları kullanmayı düşünüyorsa ve bu kaynakların kullanımı geçim kaynaklarını riske atıyorsa projede bu kaynakların kullanmasından elde edilecek kazançlardan herkesin adil ve eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak.
 - Sağlık, güvenlik ve emniyete ilişkin hususları dikkate alarak, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına geliştirdiği araziye erişim, kullanım ve geçiş hakkı tanımak.

Yerli Halkların Geleneklere Dayalı Mülkiyeti veya Örfi Kullanımı Bulunan Arazi ve Doğal Kaynaklardan Başka Yere Taşınması

15. Müşteri, Yerli Halkların geleneklere dayalı mülkiyeti veya örfi kullanımı bulunan ve halkın malı olan¹² arazi ve doğal kaynaklardan başka bir yere taşınmasını engellemek için uygulanabilir alternatif

⁸ Örneğin, proje faaliyetlerinden dolayı varlıklara veya kaynaklara erişimin kaybedilmesi veya arazi kullanımına kısıtlama getirilmesinden kaynaklanan olumsuz etkiler.

⁹ Bu Performans Standardında geçen "önemli doğal kaynaklar ve doğal alanlar", Performans Standardı 6'da tanımlanan öncelikli ekosistem hizmetleriyle aynıdır. Müşterinin doğrudan yönetim kontrolü veya nüfuzu olan ve Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının üzerinde etki yaratma riski bulunan hizmetleri ifade eder.

¹⁰ Bu Performans Standardına göre müşteriler, söz konusu arazilerin kullanımını kanıtlamak ve belgelendirmek zorundadır. Ancak, müşteriler, projenin gerçekleştirildiği ülkede devletin ilgili araziye alternatif bir amaçla kullanıyor olabileceğini de dikkate almalıdır.

¹¹ Koşullar müşterinin uygun bir yenileme arazisi sunmasını engelliyorsa müşteri bu durumu kanıtlamak zorundadır. Bu gibi durumlarda müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına verilecek nakit tazminata ek olarak araziye dayalı olmayan gelir getirici fırsatlar sağlayacaktır.

proje tasarımlarını değerlendirecektir. Müşteri bu tür taşınmaları engelleyemediğinde, yukarıda açıklandığı şekilde Yerli Halklardan Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarının alındığı durumlar hariç, projeye devam etmeyecektir. Yerli Halklar Performans Standardı 5'in şartlarına uygun olarak başka bir yere taşınacaktır. Uygun olduğunda, başka yere yerleştirilen Yerli Halklar, taşınmayı gerektiren nedenler ortadan kalktığında geleneksel veya örfi arazilerine geri dönebilmelidir.

Kritik Kültürel Miras

16. Yerli Halkların kimliği ve/veya kültürel, törensel veya manevi hayatları için vazgeçilmez olan kritik kültürel mirasları¹³ projenin önemli derecede etkileyebileceği durumlarda, bu tür etkilerin engellenmesine öncelik verilecektir. Müşteri, projenin kritik kültürel miras üzerindeki etkilerini engelleyemediği durumlarda Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarından Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır.

17. Projede ticari amaçlarla Yerli Halklara ait bilgi, yenilik ve uygulamalar dahil kültürel mirasın kullanılması öneriliyorsa, müşteri, Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, (i) iç hukuka göre sahip oldukları haklar, (ii) önerilen ticari kalkınmanın kapsamı ve niteliği ve (iii) kalkınmanın potansiyel sonuçları hakkında bilgilendirmenin yanı sıra onların (iv) Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rızalarını alacaktır. Ayrıca müşteri, bu tür bilgi, yenilik veya uygulamaların ticarileştirilmesinden elde edilen kazançların Yerli Halkların örf ve geleneklerine göre adil ve eşit bir şekilde paylaşılmasını sağlayacaktır.

Hafifletme Tedbirleri ve Kalkınmanın Sağladığı Yararlar

18. Performans Standardı 1'de belirtilen hafifletme hiyerarşisi doğrultusunda müşteri ile Yerli Halkların Etkilenen Toplulukları, hafifletme tedbirlerinin yanı sıra kültürel açıdan uygun ve sürdürülebilir kalkınma yararları için fırsatlar belirleyecektir. Müşteri, tedbirlerin Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına zamanında ve adil bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.

19. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına verilecek tazminatın ve kalkınma yardımlarının paylaşılmasına ilişkin tedbirler belirlenirken ve dağıtılırken ilgili toplulukların kanunları, kurumları, örfleri ve ana toplumla ilişkilerinin düzeyi dikkate alınacaktır. Tazminat hakkı bireysel, toplu veya hem bireysel hem toplu olabilir.¹⁴ Tazminatların toplu verildiği durumlarda, tazminatın gruptaki hak sahiplerine etkili bir şekilde dağıtılmasını sağlayan mekanizmalar belirlenecek ve uygulanacaktır.

20. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarının projeden ne şekilde yararlanacağı projenin niteliği, içeriği ve toplulukların hassasiyetine göre belirlenecektir. Belirlenen fırsatlar, Yerli Halkların hedef ve tercihlerini gerçekleştirilmeyi amaçlamalıdır. Buna, kültürel açıdan uygun bir şekilde yaşam standartları ve geçim kaynaklarını iyileştirmek ve bağımlı oldukları doğal kaynakların uzun dönemli sürdürülebilirliğini sağlamak dahildir.

¹² Normalde, Yerli Halkların arazi ve kaynaklara erişim ve kullanımına ilişkin hak iddiaları geleneksel veya örfi sistemlere dayanır. Bu örfi sistemlerde genelde ortak mülkiyet hakları söz konusudur. Arazi ve kaynaklar için geleneklere dayalı veya örfi hak iddiaları iç hukukta tanınmıyor olabilir. Yerli Halkların Etkilenen Topluluklarına üye kişiler şahsi olarak yasal mülkiyete sahip olduğunda veya projenin gerçekleştirildiği ülkedeki ilgili kanunların şahıslar için geleneklere dayalı veya örfi mülkiyet hakları tanıdığı durumlarda bu Performans Standardının 17. paragrafında öngörülen şartlar yerine Performans Standardı 5'in şartları geçerli olacaktır.

¹³ Kültürel ve/veya manevi değeri olan kutsal yerleşim yerleri, kutsal su kütleleri ve su yolları, kutsal ağaçlar ve kutsal kayalar gibi doğal alanları içerir. Kültürel değeri olan doğal alanlar, Performans Standardı 6'da yer alan öncelikli kültürel hizmetleriyle aynıdır.

¹⁴ Bununla kısıtlı kalmamakla birlikte örnek olarak örfi tıp bilgisinin ticarileştirilmesi veya diğer dini ve örfi tekniklerle bitki, lif veya metallerin işlenmesi verilebilir.

Devletin Yerli Halkların Sorunlarını Yönetmekten Sorumlu Olduğu Durumlarda Özel Sektörün Sorumlulukları

21. Yerli Halkların projeye ilişkin sorunlarını yönetmede devletin tanımlı bir rolü olduğu durumlarda müşteri, bu Performans Standardının amaçlarına uygun sonuçlara ulaşmak için ilgili devlet kurumuyla, kurumun izin verdiği ve uygun olduğu ölçüde işbirliği yapacaktır. Ayrıca müşteri, devlet kapasitesinin sınırlı olduğu durumlarda faaliyetlerin planlanması, uygulanması ve izlenmesinde aktif bir rol oynayacaktır.

22. Müşteri, sorumlu devlet kurumunun hazırladığı belgelerle bir arada kullanıldığında bu Performans Standardında öngörülen şartları yerine getiren bir plan oluşturacaktır. Planda, (i) Bilgilendirilmiş İstişare ve Katılım süreci, paydaş katılımı ve, uygun ise, Özgür ve Önceden Bilgilendirilmiş Rıza için öngörülen plan, uygulama ve belgeler; (ii) etkilenen Yerli Halklara devlet tarafından tanınan haklara dair açıklama; (iii) söz konusu haklarla bu Performans Standardında öngörülen şartlar arasındaki farklılıkları gidermek için önerilen tedbirler ve (iv) devlet kurumu ve/veya müşterinin finansal ve uygulama sorumluluklarının da yer alması gerekebilir.